

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә ҳәынтқарратә усҳәартә «Апъснымедиа»

2024 ш. апрель 18 № 27-28 (21 534)

А П Ъ С Н Ы - 105

**Сара сапсуоуп.
Стоурых –
Ажәйтәза иалоуп...
Сара – исашьоу иашья соуп!**

Ақалақь - Фырхатца

ҳажәлар рақзаарей, реидгыларей, рхачҳарей ирсимволхейт. Ақалақь ауа-апсыра, агәеицамкрей афырхатцарей аарршны ага иҗагылейт, арака ахытца-кырта рыцшааит хыпхызара рацәала Мрагыларатәи Апсны ақытқәа ркын-тәи ахтәацәа. Ари афырхатцара науна-гза ххәынтқарра ҳаамтәзтәи атоурых адакьяқәа ирнылейт. Иахья Ткәарчалаа рықалақь гәакья аиташьякәыргыларей уи пыхьатәи ахьз-апша азыргьежрей рзы асура иазхиоуп.

Ҳара, ахәынтқарра анапхгара ахәтакахьала иҳалшо зегь кәхтцалоит ари ақалақь аекономикатә лшарамчи арака инхо ауаапсыра зегь реизхазыгьарей ралыршаразы. Ткәарчал инхоит зықалақь итәылеи даараза бзиа избо, уи ахьаа зхьаау апатриот иашақәа маҷымкәа. Ари ақалақь иалтцыз азәыршы хтәыла аҗиара аус аҗи рлагала ду ыкоуп.

Ҳаҗыр зқәу Ткәарчалаа! Ари аныхәатә мшы азы шәара зегь ишәзе-иғьасшарц стәхуп зегь рапхьаза иргылары атынчра, атышөынтәалара, аизхазыгьара, ақәҗиара дуқәа. Агәра ганы ськоуп, даара иуадашыз аҗышәара иахьысыз ақалақь пхьақатәи аҗеипш бзиа шаиуа. Иҗабуп хәа шәасхәоит инашөыгзо аусуреи, иашәырцшыз ачҳарей, афырхатцарей рзы».

Аныхәатә усмәаҗгәтәқәа рхы рыла-дырхәит Ахәынтқарра Ахада ихатыпуаф Бадра Гәынба, Ахәынтқарра Ахада Иусбарта анапхгашы ихатыпуаф Зураб Қацьяиа, ақалақькәеи араионкәеи рхадцәа, Аиҳабыра иалоу, ауаажәларра рхатарнақцәа.

«Апсны Афырхатца» хәа ахьзқәа рыхтцоуп

1992–1993 шш. Апсны жәлар Рҗынцтәылатә еибашьра аветеран Енвер Нанба «Апсны Афырхатца» хәа ахьз ҳаракы ихтцоуп. Уи азы Ауспҗа инапы аҗаишөит Ахәынтқарра Ахада Аслан Бжъаниа.

Апсны Афырхатца амедал аветеран ианеишөит атәылахьчара аминистр Владимир Ануа.

Ақәа ақалақь Ахадара аҗара

Аусбарта аспециалист хәа Марина Аршба илытцоуп «Апсны Афырхатца» хәа ахьз. Абри азы Ауспҗа инапы аҗаишөит Апсны Ахада Аслан Бжъаниа.

Аҗара Аусбарта аиҳабы Астанда Таркьыли аколлективи Марина Аршба илыдырныхәалейт ари ахьз ҳаракы, илзеиғьаршөит агәабзиарей аманшәаларей.

Аныхәатә усмәаҗгәтә

Ткәарчал 82 шықәса ахытцит. Ахәынтқарра Ахада Аслан Бжъаниа Ақалақь-Фырхатца Ткәарчал 82 шықәса ахытцра иазкыс аныхәатә усмәаҗгәтәқәа ихы рылаирхәит, - адырра канатцөит Ахәынтқарра Ахада ипресс-матцура.

Аныхәатә усмәаҗгәтәқәа Ахьз-Апша Аллеиаҗы, Апсадгьыл Ахьчащәа Рмемоиал амдан ашәтшытцәрақәа рышьтатцарала иалагеит. Анашс урт

ирытцахейт акультура Ахан аҗы.

Ткәарчалаа дрыдныхәалейт Ахәынтқарра Ахада Иусбарта анапхгашы Абесалом Кәарчи. Уи Ахәынтқарра Ахада икынтәи адныхәаларатә шәкәы дапхьейт. Ахәтакахьала, уа иазгәаҗоуп: «Ҳаҗыр зқәу Ткәарчалаа! Иахья ҳара иазгәахтөит акыр зтцзкуа ахтыс – Ақалақь-Фырхатца Ткәарчал 82 шықәса ахытцра! Ихәшыз ашөышықәса 40-тәи ашықәсқәа рзы ишәтаркыс ари ақалақь, аамтца кьаҗ иалагзаны убла хьзхуа ашьхара иапну ааглыхратә центрны икалейт. Апсны жәлар Рҗынцтәылатә еибашьра ашықәсқәа раан Ткәарчал

Апсны Аминистрцәа Реилазаараҗы

Аусуратә еилатәара

Ареспубликатә биуцет ахь алағлакәеи абиуцеттә хьдтцәа рынагзарей иазкын мшәаҗымза 11 рзы Александр Анқәаб ихантәащрала имәаҗысыз аусуратә еилатәара.

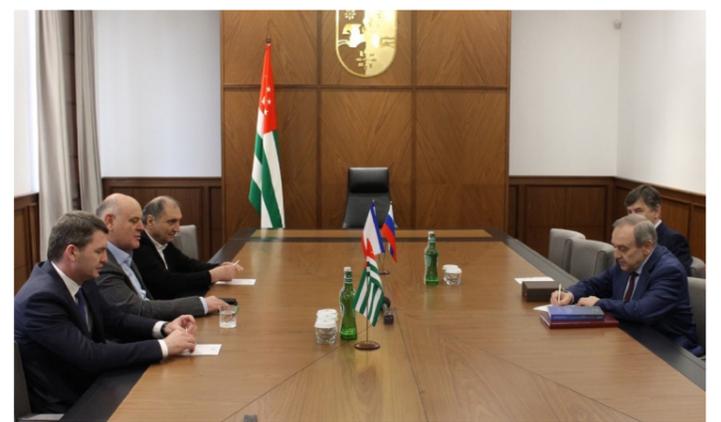
Уи рхы аладырхәит Аҗыза-министр актәи ихатыпуаф, аенергетикей атранспорти рминистр Цьансыхә Нанба, Аҗыза-министр ихатыпуаф, афинансқәа рминистр Владимир Делба, Аҗыза-министр ихатыпуаф, аекономика аминистр Кристина Озган, абиуцет азы Апарламенттә еилакы ахантәащы Беслан Хәлуашь. Аҗыза-министр абиуцеттә процесс аиҗкаараҗы азакәантцаратә усбартақәа еиҳа хьрхә-

рала аус рыцура шхымҗадатәи азгәеитөит. Иара убас аилатәараҗы атәыла аенергосистемаҗы ишьякәҗылаз аҗагылазаашья иазаатҗылейт, Егрытәи азфымҗатә-станция азеизакыртатә тоннель аҗы икалаз

атзы аилабгара иахьканы имәаҗысуа аиташьякәыргыларатә усуракәа ршашья иалацәажөейт. Иҗыбгыз абетонтә тзы аҗеыхақәа рыкәгара хьркәшоуп. Аспециалистцәа уаанза иарбаз аеҳәарақәа рыҗетәгзарей астанция уаанзатәи аусура арежим аиташьякәыргыларей рылшап хәа иақәаҗысуейт.

Апсны аҗыза ду

Аицыларә

Ахәынтқарра Ахада Крым Аиҳабыра Аҗыза-министр ихатыпуаф Георги Мурадов дидкылейт, – адырра канатцөит Ахәынтқарра Ахада ипресс-матцура.

Асас аҗсшәа иахәо, Апсны Ахада иазгәеитөит Крыми Апсны ирыбжөу ө-ганктәи аизықәзаашьяқәа рырҗеиарей рыргәгәарей ирымоу атцакы. «Сара еснағ издыруан Москва ақалақь Ахадара аҗны аус аныжәуаз инаркны, иара уажәгы Шәара шәхәҗала Апсны аҗыза ду дшәмоу. Ҳара хьзы гәахәароуп Шәара Крым аус ахьыжәуа», - иҳәейт Аслан Бжъаниа.

Иазгәаҗан Урыстәыла Украина имәаҗнаго ичыдоу арратә аоперациякны аусеицура. «Иазпхьагәаҗоу апланкәеи, изцәоу аиқәшахатрақәеи хәжәлар ринтересқәа ирықәшоит», - иҳәейт Аслан Бжъаниа, агәаанагара аа-

ирцшит, Ичыдоу арратә аоперация анашс, акоммуникацияқәа реимадаразы еиҳа аҗагылазаашьяқәа шықало, чыдала, амышнҗба аушьтразы.

Георги Мурадов Аслан Бжъаниа иҗабуп хәа иеиҳәейт аиҗыларазы, иара убас Крымтәи Ареспублика Ахада Сергеи Аксионов иҳьзала салам итөейт. Иазгәеитөит, аҗсуа-Крымтәи аизықәзаашьяқәа ө-нызкы шықәса инарейханы ишырхьтцуа, хымҗада урт аҗхьақәагы ишырццоу. Аганқәа актуалра зтцз еҗырт азтцарақәагы ирылацәажөейт.

Аицыларә иалахөын Аҗыза-а-министр актәи ихатыпуаф, афымцамчи атранспорти рминистр Цьансыхә Нанба, Ахәынтқарратә ашәартадара Амацзура амазаныкәаҗаф Сергеи Шамба, Апсны икоу Урыстәыла ацҳаражәхәаф Михаил Шургалин.

Аицыларә ахьркәшамтәз аганқәа агәаларшәагәтә хамтқәа еимырдеит.

Ашәкәықәтарта аңнытә

Борис Қаңыиа

■ Есышыкәсеиңш сынтәагы, ашыкәсәыцәтәи аңсшьарамшкәа җымчыбжәа инареиҳан. Хәыңгы-дугы асы хәзыңшуп, акрааңцеит иҳамбеижәтеи, ашь-хақәа икәашза ирықәу хнагәы-дыңшылоит, аха иазыгәагәуам агака албаара, рфымцалашара, ишеибарку ухәа «саргы сацлар» рыңстазаара зсыруадашрызеи, ргәамтра изаыцдарызеи хәа хрыцханашыоушәа харантә иҳалаңшеит. Иахәа ақәа стахуп, уаңы ама сызкарҗа хәа аңсабара адта узатом. Уи адунеи ааршазар аахыс ахатә ныкәашәа амоуп.

Ғынлан. Убри аамтаз алашара аңсы нахшәан, инытаба ицеит. Атларкәыкә атла ианамысуа ахы ахыеит хәа шырхәо аиңш, санкәыңшыз инаркны еизызгос сышәкәкәа (аибашьраан рыбже-иҳарак ызит) рахь сәынасхеит. Ғы-гхарала раңәак идум шәкәы иаңәак сылаңш нақәашеит. Иантыңыз ашыкәс снахәаңшит – 2004 шыкәса. ИҒыңхәараза, избоит аҒы ша-асмыртыц. Ишысднәгалазгы сгәалашәом. «Азы исиңазар» – сгәы сынтахәыцит. Мап. Иаасхеит ауп. Абырскаамта ишпәсәыбжәхеи? Схы сазааргыт.

Адакәақәа еихыршәшәо сәынасхеит. Убри аҒыза жәытә тыхымтақәак ануп (аиқәаңшә-ашкәакәа) усқан ауаа реилахәашәа, рҒейтыңш, аңсабара, аландшафт рныңшуа, интерес икастцеит, иалшозар, иалтүазар, хәҒыкәашәа идсырбар стаххеит. Насгы усқан иказ аппаратура дара тызхыз ашәкәы автор иоуп. АҒранцыз бышәахәтә аурысшәахә еиҒагоуп. Иахызуп: «Едвард Мартель. Кавказ-тәи Ривиера. Урыстәыла аладахәкеи Аңсныкеи аныкәара». Иантыңыз ашыкәс схәахейт. Еиқәиршәеит, аҒыкәаҒы иеит Денис Чачхалии, атыжыра даңхраит Заур Хәлуаш.

Ажәытәза аахыс Кавказ, Аңсны аныкәақәа, аңарауаа рыдрыңхәлон, атыңантәи абштрақәа ртоурых, рыңстазаашәа, рыхныкәа-гашәа, рҒас, ркәабз ухәа тырцауан. Хыкәкыс имаз ари ашәкәы автор? Уи дзысәлымхаз, дзышәыз даҒа-кын – ахаңқәа рыңтаара, аботаникатә тҒаарадырра знапалакыз аныкәақәа, Кавкази Аңсни рфлора аҒаашы Николай Альбов аҒиакәа дышрышәыз еиңш. Иналукааша агеограф, адунеитә спелеология аб хәа ипхәазоу Едвард Альфред Мартель (1859-1938 ш.) Урыстәыла аиҳабыра рааңхәарала 1903 шыкәсазы Крыми Кавкази Амшынеиқәатәи рҒыкә аңны дықан. Амған икаитцоз антамақәа рнылеит ишәкәы «Лазурный берег России». Исеңыбжәахаз атыжымтә еиднакылеит убри ашәкәы ахәта дук, иара убас Урыстәыла амшынеиқәаҒәтәи адгылкәа анапәы ишаанагос иалаңшы избаз, иахтыгәлаз аңарауаа урҒ дышрыхәаңшуаз. Аспелеология ашьатаркәыкы иахәсабала Мартель аартрақәа раңәаны икаитцеит: иара иҒицаит адунеи аңны зегьрейха иҒаулоу, уаҒы ишьапы зәимыргылаңыз, даара ишәартәз ахаңқәа. Аиқәыршәақәа излаишуала, иара автор ихаҒа Кавказтәи иныкәара раңәак игәы азтаны дыкәмыз, избанзар Урыстәылатәи аимпериа аиҳабыра дара-рыңхәеит усқантәи аамтазы ауаа ахыңдырхос, аиҒытра иаҒыз Шәача ақалақәа зыла аиқәыршәара азтаара тҒааны атың ақәцаразы. Аха зегы збарц, еиыызкаарц тҒахыз аңарауаа Кавказ иагәылибаауаз, илаңш зыдхалоз аекзотикатә пшзарақәа драҒсны, хырә рзунә дзымцеит.

«Абасала, иара идыргалоз атема

Ибжәахаз тәурыхтә тыжымтақәа

■ Гәыңшыкә иҒеижәу аңсуаа

дацәхәатит. Уи даара ишьахәеит, избанзар абицарақәа ирзынижыт агеограф иҒаарадырратә наңша-аңшрақәеи аныкәақәа иантамтақәеи рҒахәеиҒырышыз аинтерес дутәкәа тҒоу ашәкәы. Аңарауаа илаңш иҒашәоз зда уныкәамшәо аңсабара абакақәа рымацара ракәмыз, иблала ибон зыргылар аиҒыз ақалақәа Ғыңқәа, ажәытә ба-ашкәа рхыжәжәарақәа, аңсадгыл избәхә Ғыргы ирҒадыршәзом. Арахь аныкәақәа иантамтақәа кавказтәаареи аҒылаҒаҒәтәаареи рнахәыла аинтерес рыҒоуп.

1907 ш. азы иҒыңыз Мартель ишәкәы иуҒыкәамшәо акакәхеит. Иагәыкәашәытәым Кавказ еиҒыры-дыруа хәамтазтәи аҒаақәа, Аңс-нытәиқәаҒы убрәхь иналаңцаны, ашәкәы акәзаит, ивор иакәзаит избәхә Ғыргы ирҒадыршәзом. Арахь аныкәақәа иантамтақәа кавказтәаареи аҒылаҒаҒәтәаареи рнахәыла аинтерес рыҒоуп. Урыстәыла аҒыкәаҒәтәи аимператор иуа-иҒына А.П.Ольденбургски 1903 ш. азы Гагра акурорт анааиртуаз ашыкәс дақәашәеит Мартель. Аспелеолог изы Аңсны аинтерес тҒаз атыңқәа зегы дырхысит. Иара иоуп раңхәаза акәны занәадыршык, қазак иахәсабала Мацестәтәи, Мзымтәтәи, Гәмәтәи (Акәатәи) ахаңқәа, Афон Ғың Симон Кананит иаҒы зейңшраз ашәкәы иҒазшыз, антамтақәа қазтәз. Аамтақәа ықәа иҒон. ИақәаҒыз ашәышыкәса 70-тәи ашыкәкәа рзы аңсуа қкәын Гиви Смыр АфонҒыцәи ахаңы ааиртит. Аңсуа Мартель хәа зырумхәарызеи хҒарауаа – ашьханыкәақәа, аңсабараҒаақәа, атыңхықәа рарбақәа Таң Гыңба, Симон Адле-иба, Леуард Барцыц ухәа урҒ рымәа иану аҒарацәаҒы.

Шака аамта цахыоузеи, шака хәҒы адыртыжузеи, иахәарақәа Гагра ашьхарқәа рҒны. Аха урҒ аңсуа хыкә рыхны иҳамбац. Иаазырт-тыз рыхықәа нарыҒаны, иахыҒоу, иахыҒшауа амырбақәа иныкәла-ны иҒоит. Аспелеологцәа ирымоуп рхатәи хейдкылақәа, ркаталогкәа. УбарҒ рыла ахы-жымдырқәа адунеи иакәшоит, иахыҒәоит. Абри аус хык ишыкәцәтәи, азақәанҒшра шатәтәу зныкәмкәа далацәажәахәеит Аңсны аеколог хада Савели ЧыҒанаа. Ари даҒа темоуп.

АшәкәаҒы иахыло аҒылаҒаҒәа аҒоурых иаңанакуа аҒы акәзар, хәарас иаҒахузеи, Мартель ихы иа-ирхәеит иара зҒыкәашәара илшоз аенциклопедиаҒәтәи материалқәа, усқантәи аамтаз иаҒа еиҒыдыруаз, Кавказ Европатәи аҒаақәа рышәкәкәа. Арака еиҒыраатәу иҒоуи иажәыоуи – аҒаарадырреи аҒабыргы, – иҒоуит аиқәыршәақәа. Анақәсан, аҒыкәа иаазыркәаҒ-

ны идаағалоит аҒранцыз Мартель ишәкәы аҒыкәаҒәтәи, ажәаатәи ахы. Уи шеибакү Аңсны иаңкуп. АҒотоҒыхымтақәа реиңш, атекст-гы даара уаднахәлоит, избанзар, анаңшы дхыршәоуп шырхәо аиңш, хадгылы хәҒсабареи рыңшзара тәым блала дахәаңшит, хәа хышыкәлаҒыоу, хәлацәа аа-хәҒтыр иаабо, асахәкәа иара изы аартрак иаҒызахеит. ИаҒзбеит иҒы аҒышышәала иаҒрацәажәарц. Абар иаргы:

Гагра иалагоит Аңсны, уи назоит Егрынза, Гыртәыла мрәташәаратәи аҒаақәыңза. АфонҒыцәи абертыҒи Акәатәи асқәлеи ари амшынеиқәа қартцеит ауаа зҒауаа тыңны. Ари аҒылаҒаҒәтәи интересуп зегьры-ла: апеизаж, аҒоурых, ақәабзқәа, абакақәа. АшәаҒыҒыаң, аиҒаҒара иҒалахәуап, адгыл чашәуап.

Гагрантәи Акәанза амәа Ғы-нтә убжысыроуп: зны мшыңла, Кав-каз шла ашьхәкәа рыңшзара, рду-ра ублала иубарц азы; даҒазны шыапыла мәала, иблахкыгоу аңса-бара аңшзара иҒеҒы иааиҒәаны иубарц, иунырырц, аки иаламшәашәо Пицунда, Мчышь, Лыхны, Ивертәи (АныкәаҒиатәи – Арәд.) ашьха урҒаарц азы. Аха арака аҒәкәа ры-да рсыхәа ықәа, амәа тыхәаңцәа-ра амамкәа Ғыра имардоуп, Ғыра иладароуп, Хыңста (ҒәдоуҒа азаа-игәара) акәзар, аңа хзам, уанзы-руа еиҒауап, уаныруа ааста.

Зны Гагрантәи ҒәдоуҒа хәна-ауаз ашьжымтан заа хдәықәлеит пшыҒыкә тҒахәаз аҒыуардын ала. Мардарак хәнаҒаҒыла, аҒәкәа руак шыҒыкәа иҒыкәлеит, пшыкә аҒара атыңан. АҒбатәиҒы ганха, арыма-рахь иахо иалагеит. Абас хәибарххо амәа хшыкәыз, амш ахәларәхь ахы архо иалагеит Хыңста хәназааиҒәа-ха, иаргы тәғалантәи ақәоурақәа рышәҒыкә алейшәа ырҒыҒыны иҒан. ШыҒа избоит азиас ахықәан аҒы ар-шара шәкәшәо, мшыамба хәа ак-гы хәмазам. ХәҒсы даңшәмахеит аҒыуардын иакәтәан иаахәҒыгәлаз аҒеркәс (аңсуа – Арәд.). Уи иахир-боит аҒан, азы иаҒа иахыҒыҒаз, уи-моу хәҒыриҒоит. ҒәдоуҒанза хәаит...

ДаҒазны (Гагрантәи ШәаҒаҒа) даара хәҒкәлапшыны аҒәкәа алаххит. УрҒ убасқәа иҒны иҒон, Мацестә хәнеиуан аиңш, руак иаалыркәа-ны иахәжәеит. СааҒки бжәки иаҒрх-хон, аҒыкәаҒәтәи зымч қаңсаз аҒы хыҒкәҒаҒыкә иҒны иаанхәжыт. Иахыз хәа акымзarak сыздыруам.

... Бзың амшың иахәлалә ад-гыл кәкәроуп, анақәс – Пицунда ашыҒәа, уахь иаарласны хәнеиран хәкоуп. Инахәы-аахәуа азмахкәа ирҒатәоуп акамбашкәеи адаҒкәеи. Бугадортәи ауахәама (мамзарҒ Калдахәара) амҒы иалхны икаҒо-уп, иамоуп асаркәаласырҒа, аңцәа-иҒарта, абапистериа.

АдгылкәаарыҒратә культурақәа ари адгыл рымехакра иаҒуп. Ана-рақәа рҒы иубоит азахәа зкәу атла хәараккәа. УрҒ кыбада иузыҒауа-ам, уедрак аж ахәықәа ирҒиуеит 26 сантис хәа. Иара убас атлақәа ирыкәуап аҒәкәкәа, аҒәкәкәкәа. УрҒ ркыңза назашәа рымазам акам-башкәа, адәхәынақәа аҒәаакы-раҒы рҒырхаҒам.

Абар икапшыуаркалеиуа ашәыр Ғассы изҒоу амыҒыкә тҒақәа. Иахыло аңсуа ахақәа рхәҒкәа иаҒа-иаҒа иңшзәоит, ахәса маңк урҒ ирыҒахоит. ҒәдоуҒа (ахәҒа-ахәҒратә сқәлеи асасаирҒа бзи-еи) раңәак улаңш зыдхалаша маңуп, аха абрахынтәи ухы урхар ауеит Лыхныкәа, 1864 ш. азы иаҒыкәыз Аңс-ны аҒәа қасатәи раҒыңраҒы. Иа-анхаз ахан ахыжәжәарақәеи, еиб-гоу ауахәамеи, иҒар-Ғаруа игылоу аҒәтәтәи роуп. Убри амҒан ахаҒә дықәҒәаны аусқәа избон аңсуа аҒ.

Аңсны еиқәханы иҒоуп ираңәаны абаахыжәжәарақәа, абертыңқәа, ауахәамақәа, абыржәоуп рыҒа-ареи ашәкәы раңцәреи ианрыла-газ. Сара сныкәарақәа зегы рахь-тә аҒәахәара бзизақәа наунаҒа изсызыжыкәы акакәны иаанхоит Пицунда. Гагрантәи уахь убжысыр ауеит мышкала, Бзыңтәи амәатә усхәартәҒы аҒәкәа стахуп хәа заа адырра руҒар. Бнала хар змам амәа уахь унаҒоит, амшынеиқәи Пицунда ашыҒәеи рахь албаарта Ғыашьахәшәа иңшзоуп. ИҒбааҒы-цәу акыдгылартәкәа, хәра улаңш зыкәшәо аҒәкәкәа, асы еиқәәшә-изкә Кавказ ашьхарҒырақәа исгәа-ладыршәоит сыңсадгыл акны Ле-рен адгылбжәахәкәа рыңшзара. Раңәак ихарамкәа абертың, уахь унеиуеит аңсаҒкәа рыккара ушыҒоу...

Абертың шыҒаркын Иустиниан (551 ш.) ихаан. Убри аамта ауп изҒазкуа асаркәаласырҒа қакәтәи ахәҒа, антикатә коло-

лашьа зейңшу Константинопольтәи Аңшыа СоҒиәа луахәама ауп.

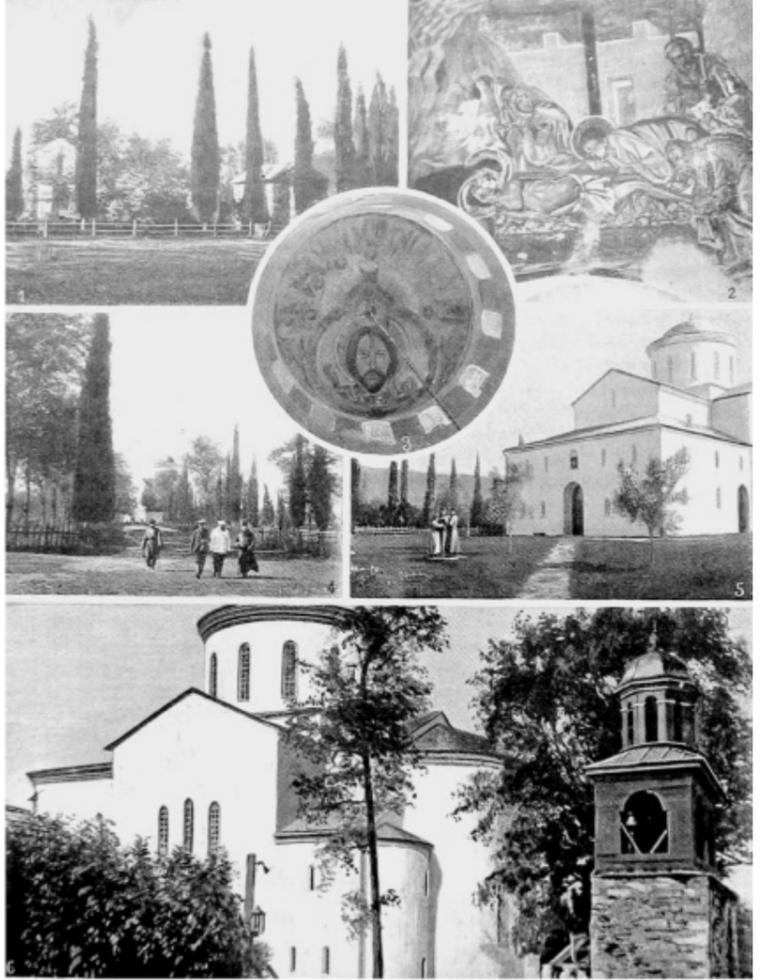
Абри инаҒаҒаҒәтәи абертыңаҒәтәи асасдыкәла: иааинырсланы ак-рыҒара, аҒәырҒсыз хәзына, абыр-жәы 16 пүт ркит, ашьаҒариә, аж, ҒыҒы аберцәа рыҒәҒәны иҒыкәа-ҒыҒыҒәтәи АфонҒыцәи аҒы...

... Ххыңхәып Афон Ғыңқәа. Ари абертың ду 1876 ш. азы еиҒыркаит Афон (Бырзентәыла) ашьха аҒынтәи аберцәа. Убри аҒәа абра иаҒахын МраҒыларәхь дара рдинхәҒаратә нырра аргәҒәаразы, насгы аңсыл-манреи, иахәдароу аерман католи-цизми рхәааҒы. Ғышәоык ина-дыркны бжышәоык рақара аберцәа ара иаҒатәоуп. Ауахәама хада ду хыркәшан 1900 ш. азы. Аберцәа рҒы мҒыҒыларц азы аҒка зыжкәа қартцеит, аха алҒшәа лахәеиқәҒаҒа-хеит – ашыз дырҒеиҒит, нақ еимаҒ-сәтәуп. АныкәаҒиатәи абааш хәа-леит. Изаку пшзароузеи иааңшуа!

ҒәыҒбарада, Афон Ғың ам-шыңпшахәаҒы иаҒа ауаа зды-зыҒыҒыло аҒоурыхтә тыңқәа иру-акуп!

Ақәақәа амәа хәхыкәу иахыҒы-лоит хыңхәазара раңәала атер-расақәа. УрҒ зырҒиәз амшың иаҒа-иаҒа анаскыра, аҒазара алақәра, мамзарҒы азиасқәа иа-арго алыкә ауп. Сухум-кале хәра хәрзыхыңхәуеит иаҒа иҒауа, ауаа зҒауа атыңқәа. Сара Карл Греве, Вивиең де Сен-Мартен ижәар, Беде-кер ирхәаахыоу акымзarak сзаңцом. Ақалақә раңәак иуҒәаҒарта иҒам, амшынеиқә бзиоуп, асқәала амч кәадоуп, аҒба дукәа зкыдгыллом, сса-мыскақәак ракәымзар.

Еимаркуеит антикатә Диоску-риа (ажәытәтәи аурымцәа р-Себа-стополис) Ақәа атыңаҒә иказма, ма аладахәкәа, Шәкәырча акәызма хәа. Аботаникатә баҒчеи аҒауад ду Алек-сандр Михаил-иҒа иитәу Синоптәи апарк дуи Ниццеи Италиеи рҒың пшзарақәа Ғыра акала ирыҒахом...

■ Лыхны абаахыжәжәарақәа. Ауахәама

нақәа хҒа, ажәытәтәи атыңқәак, иакәыршоу аанда аҒоуҒа иҒоу аңцәаиҒәартәкәа хҒа. АбарҒкәа зегы аҒеибжытәи ашәышыкәса-зы атырқәәа иҒыкәа икәырҒе-ит. Ауахәама аҒы акәзар, аҒбатәи ашәышыкәса аума изҒазкуа, мам-зарҒы ашьҒа еиҒакны икаҒома хәа аимақ-аиҒаккәа мәаҒысуеит. Аха иахыҒалакыкә, уи аплан, аргы-

Ғәыматәи ахаҒы аҒыңза, Михаи-ловское иаҒыхарамкәа, 8 километ-рак бжәоуп. Аура шәметрак рака-ра иҒоуп, раңәак идумкәа 4 залк амоуп, дара уажәы еимадоуп аҒә-рабжәара тшәәкәа хҒа рыла. Ғаса азы ытыңцәуан, уажәы иҒбахәеит. АҒоуҒа аҒауаҒы, азгы ахыңзәҒоу-шоу сшәеит, 225 метр аҒаракыраҒы 12.2.С ықан.

Анапказ

Елена Лашария

■ **Асаһытхышы, абьаркәтәшә, Аңсны абьаркәтәшә Реидгыла ахантәшә, Урыстәшә абьаркәтәшә Реидгыла иалоу, Аңсны жәлар рьынцтәшәлатә еибашьра аветеран-Леон иорден занашоу Төмыр Зизариа хтәшәләшә ирдыруа уауоп.**

Төитыпшл, дыррала, хымәп-гашыла, ицәжәара рапхәтәи ахәуқәа инадыркны аңсуара зхыукаауа, иуцәеиламәшәшә аңсуа цәа зхоу, ицәгә дцәәжәаландаз, сизызырыландаз хәа узырхәо хәамтәзы иуцымло, аңсуа проза афьрхәцәә гьәшәә дреипшызтәуа акы атоуп ицәжәәшәи ихәыцшәи. Саатк инеиҳаны ицоз аицәжәара аиҳшәәла азуа исхәар ауеит, зегь рапхәа еилыскааз акәны ишыкоу иара дызәу ауси икәзшәи шхейбыртәауа, ишеигәнышәу. Еилышәәазар акәһап иахәтәи сажәабж иара ишызку. Төмыр Зизариа ажыра аус дшәазан далацәәжәо иҳәоит уи аңсуара иузакәымтхәо ахәтәжәә иреиуаны ишицхәзо. Иара ижәйтәтәтәиқәоу, иархаикатәу аусккәә рахь иатәнакуеит, аха иахәа уажәраанзәгы еиқәһаны икоуп Кавказ ажәларкәә жәлакы ркны. Игхәом иуҳәар, ажыра акульт аңсуа рәи иамоу апату шамаһамзәр уаха цьаргы иуцымло хәа. Ажәйтәан Ажыра анцәәшәи Шышәшә-Абыжына хәа ишәтән. Уи иаангаз, аңсуа рыбыжына рымч еидызкылоз Шышәшә хәа акәны.

Еиуеицшым аамтәкәә рзы атоурыхтә зейбафарақәа ирхыләи аз амзыкәә ирхыркәны ажырақәа гәгытәжыны, ажыра анықәа ахәтә акәзар ашәтә ацхәзы аеазышәәрақәа қәтән, аха зегь лтшәәдән. Ажәжәи жәәбатәи ашынәжәәтәи ашықәсқәа рзықәан Сталини Бериеи ррепрессиа ашықәсқәа раан, ажырақәа амат рзызуша, иара убасгы Ажыра нықәа ацәшәшә зкыша ахәцәа рхыцхәзарәа шмацхәзәзгы зегь ақоуп амилац рьгәрахәтәра аиаира залымшәзәит, аңсуа амәқәә рьцшәауан ажыра гәгытәжыны иаанымхарц азы. Ацәруа азырәи ргәәанагарақәа рыла, хмилац рьцсәтәзәрафәи ажыра иаанакылоз атыңи, иамаз ацәи иахәгы иахынзәхәтәо ирцәуаны итцәазам. Ари агәәанагара дақәһәтәу ажи Төмыр Зизариагы.

Төмыр инапкымтәкәә, икаитцәшәо аңсуа қәмақәа, аибашыгәтә аңсуа хәызбақәа рызбәхә ахара инеишәшәи. Иара иусумтәкәә хәмтәс ирыртәшәит Аңсныка иаахәоу ахәәанырцәтәи аполитикцәа, еицырдыруа ауаа. Ахәызбақәа бзианы еилзырго, ажи иусумтә ахәшәра азтә ауаа ирхәоит егәа хкы ирылазаргы Төмыр инапкымтә зегь ишырылукаауа. Асаһытхышы-абьаркәтәшә ихәтә иазгәицәит арака амыла хәа акгы шыкам, ахәтәбзиара зхылыауа узәу аус ахь иумоу агәыбылрәи, ашышәи шракәу. Аңсны абьаркәтәшә рхәилак иалоу ағәзыхәәреи, аказарәи змоу афәр роуп еиҳаразак урт сыхьзәит уажәшәтә иҳәит ақәа. Аибашьра қәлаанзәи, иаразнак уи ашәтәхы иршәтәи, игәытәжыны икәз ажыра аказара ахәынтқарра ацхьраарада ахәлазәтәшә ашыапы икәгылит. Хәамтәзы уи иазәлымхәу рацәәшәп, аидгылахь инеиуеит ацәра зтәхә. Ажыра иаиуз агәыбылра Төмыр агаәхәара ду инаотит. «Уи сара мацара исыбзоурушәа згәи иаангао агхә ду рымоуп, ус ахәәра иашәзам», – хәа азгәицәит иара. «Иахәтәи аамтәзы Аңсны иамацшым аус зуа ажыцәә, еитцәгылаз ақәазәә ирыбзоуруоп азеицшәтә лыцшәә. Пытәшә хәнеизә ауп аидгылагы анейәақәа», – иҳәоит абьаркәтәшә. Төмыр иажәәкәа рыла абьаркәтәра знапы алаку ажыцәә ахәынтқарра алшарақәа еилыркауеит, убри ақынтә, ацхы-

Аңсуара иахәтәку ажыра

раара иазыцшым, рхала, рымқәә еизакны ирылшо қәртәоит. Аңсны асаһытхышәшә-абьаркәтәшә реидгыла ахьзгы иахәоит уи иалоу ауаа рзанаат ажыра мацара шакәым. Иахәәп, Төмыр Зизариа ихәтәгы асаһытхыратә цәраиуртә далгеит рапхәа, аһәс ауниверситет. «Рапхәа иргылаы сара ссаһытхышәп иҳәоит иара. Иара убасгы аидгыла иалоу рыбжәрагы икоуп пшьык-хәшәк асаһытхышәшә. Абьар исаһыркны икауцар ауеит, убри ақынтәи ажы аршычәшә иақәшәо саһытхышәны даныкоу, ахьырзи аразни рыла инапкымтә арбеиара анилшо уи дәәәкуп, ажы ихәтә дарманшәәлоит. Абьар ақәтәра уалағанзә асаһәа тыхны, атыцхәтәны иуоруаны икоу алтшәә зейцшәрахо удыруазар ауп. Нас ауп уеаназыушәо иахынзәуала итхыз иақәшәо ақәтәра», – иҳәоит Төмыр. Хәарада, ус башә еиҳә хәызбак рзы уи ақәра ацәбаа абаара иапсам, аха дәәә қәзарак змоу аусумтә аамтә ақәырзтәуп.

Төмыр иабшәтәшә ирацәәшәын ажыра знапы алакыз, Зизариаа еицырдыруа напқәацәшәән. Иабшәтә рқәзара иақәырцәханы Төмыр ишәа иалаз ақәзара цәырцит аибашьра ашәтәх. Еснагә згәыбылра имаз аус ирласны инапхыны иааигәит, аамтә мацк иалагзаны зыхьыз нагоу жьихәит. Иахәтәи аамтәзы иара имоуп ихәтәи жьира, уақә ауп аус ахьиуагы. Аңсуа ражәәпқәа инақәыршәәны, Төмыр иеызыкыз аеизнакит. Иара иҳәоит ажыра аус афәи хәарада ақәзара уләзар шакәу, аха ацышәәгы ацәк ду шамоу, уи алагы унапхыны иааугар шауа. Ажыра аус афәи зегь ирыцқуп аамтә ахымыццәкра, угәи ақәымтәдәәра, узәу амәабжә аанмыжьра.

Аңсны асаһытхышәшә-абьаркәтәшә реидгыла хьдцәс иамоуп аңсуа ажәйтәтәи рқәзара амырзәра уи аңсәыц ахәтәра иҳәоит Төмыр Зизариа. Ақәа иҳәит, иара аңсуа уала дшәазоу, аңсуа рьгәрахәтәрақәа шныкәиго, убри ақынтәи хәарада ажыранықәа дшәтәгыло, уи иахәтәу зегь шыкаитцә аты. Хмилац ртоурых зегь еибшәрала итәуп, еиуеицшым аамтәкәә рзы ақәзарәи ақәмазарәи ирыбжәгылаз аңсуа рабшәтәкәә иааргәз рцәсқәа рьцхәрауан рхейқәырхара азтәарагы. Сара сгәәангаарала, аңсуара аһәцәызы иахәцәызуеит хмилацтә хәәра, ус анакәә хәра адунеи егырт амилацкәа хрылумкаауа хнарылаз хәоит. Убри азоуп хцәсқәа хрыхьчәоит хәа зысыпхьәзо иҳәит ақәа. Аңсуа реибашыгақәа иреиуан аңсуа хәызба. Шәжәи жәәба шықәса инарзынапшәу хмилац ирыдцәз ахара, 1907 ш. рзы ауп аофициалла ианырхыкыз. Аха, уи аамтә иалагзаны дара азин рымазәмыз абьар аныкәгәра, абьарцәкәа акәым ацәкәә здырбалаз иақәзызгы йқан. Ажәашықәсқәа рышәнтқәа изыцхәз абицәра абьар аныкәгәра ацәс мацк

ирцәырахеит. Анашәи абицәрақәә уи еиҳәгы идырцәшәуан. Абас ала ишней-шнейуаз аңсуа еибашыгәтә бьар ацәс хәмпытышәит. Иахәа уи ашықәырғыла афәуп жьыцәә.

Ажыртәкәә лассы-лассы ауаа рыдцәәлоит. Хәуаажәлара хәмтәс ма рхәзы иафәртәит ажыцәә рнапых. Убри аан икоуп рхәтәи ескизқәа змань иаауа, убри ишәнтәкәю ақәтәра иахәо. Аха, иахәрашәк ажыцәә ргәма агәра ргоит, еиҳә ишеицәу хәа дара ирәтцәәуеит. Ажыра апоезиа иафәзоуп. Акы иунарқәоит, икауцарц иуахәу ула ихгылоуп лабәба иубшәә, ари асаһәа ухәштырц уқәзам иа-ақәуцәанзә иҳәоит абьаркәтәшә. Төмыр Зизариа дрылахәуп Урыстәшәла имәәшәсуа ацәыргәтәкәә. Асаһытхышәшә-абьаркәтәшә Урыстәшәлатәи Реидгыла алаларазы аламала ақәшәхәтәра арцәзом, аха аңсуа қәзарәа анырба рхала иҳәит. Аригы иаанаршәуеит ажы иқәзарәа иамоу ақәзарәа азхәтәра. Төмыр еицш икоу, фымт-псымшәа, рыбжы мыцхәу итымгәкәән, бзи ирбо аус иафәу ауаа, ахьыз дүкәә ирышәтәзәм. Төмыр иҳәоит Урыстәшәлатәи ацәыргәтәкәә рыла хәхәразы абьар ахәәа ахыгәра ауадафәкәә мацымкәән ишәцә, убри ақынтә иара инапкымтәкәә рфотосаһәкәә роуп ииго.

Убасгы артәаразы амцә злейқәырцә азәгы азтәарақәа ацуп. Тқәарчалтәи арацәә хархәара артоит, аха уи артәаразы амак иманшәәлам, уи аһәсгы агаәбзиара пьрхәга ду аһәоит. Асовет аамтәан ажырафәи хархәара аман шынтәзыра арацәә. Аңснытәи Қартәа иргәз, иара изәзәәны еитәрзуан, убри ауп шынтәзыра захьзу. Иара акәын хархәара зыртәзгы аихәа артәарафәи. Амәкәицгы бзиоуп иҳәоит Төмыр, аха ажырамцә азхәра афәи иақәыршәәразы алшарақәа абақәу.

Аңсны арионқәа, ақытқәа рәи икәз ажыртәкәә реиҳарак аус рузом. Азыкә-шыцкәа рхәзы ашы ирымамзәр, ус гәыцшәк аус ахьыруа, афәтәкәә ахьрыдыркыло Ацандара ада цьаргы иқәзам иҳәоит Төмыр.

Шәжәәшәк еидызкыло Аңсны асаһытхышәшә-абьаркәтәшә рхейлак иалоу ажыцәә рымацәра рақәзам, икоуп ацәрауаагы, урт атоуырхтә фактқәа рышықәырғыларәфәи ацәарақәа мәәпыргоит, ацхьраара қәртәоит. Аидгыла анейыркаауаз амшәзы уи иалоу анықәара мәәпыргәит, усқан иагырхәәит есышыкәса ажыра ишәмдәнықәәло азы. Ашәтәх иааил-ацәәжәәны Бағмаран атың азалырхит, уақәа ажырагы дыргылеит. Аидгыла иалоу ааигәтәи рыгәтәкәә иреиуоп ажәйтәтәи аңсуа еибашыгәтә бьар амузеи аартра. Амузеи Ақәәтәи абааш иахәтәнакуа атың азалхуп, уақәа уажәи арыцқәаратә усурақәа мәәпысуеит. Хәарада ари атоуырхтә тың ус машәыргәә иалхәзымзә, уақәа иаартхо амузеишәи цыкыс иамоу атоуырх аиқәырхара ауп.

Амилацтә қәзара иахәтәку

Хынәжәә шықәса ахыцит

■ **Аңснытәи Амилацтә галереи атоурых алагоит 1964 ш. март жәибж инаркны. Уаанзә Аңсны Аиҳәыра Реилазаара 1964 ш. август 20 рзы азбамтә аднакылахьан уи Аңсуа хьынцқарратә музеи афилиал акәны аиқәаразы. Агалереи ацәра ахыцхьртәшәи игылоуп еицырдыруа асаһытхышәшә: В. Бубнова, М. Ешба, О. Брендель, А. Иванба ухәа егыртгы.**

Агалереи аекспозициакәә еиҳарак ишықәырғылахеит афәи хәнтәтә қәзара абзиабәш, Ақәәтәи ақәкым Е. Фишков ихәтә коллекциә акнытә. Ақәкым ихәтәи ашы ахәтәи атыхымтәкәә хынәжәәи агалереиә хәмтәс иеицәхьан. 60-тәи ашықәсқәа рынтәамтә инаркны атың еиҳә итәбахеит. Афондқәа есааира ихәтәәуан. Асаһытхышәшә рацәмтәкәә пшь-ныцкь инарейханы итәәхьан. Арахь иааган рапхәзәтәи аңсуа саһытхышы Александр Чачба иусумтәкәә 300 ркынзә. Урт рхыцхәзарәфәи йқан афәи хәнтәи асылыпурәи иацәнакуа асаһытхышәшә В. Бубнова, Б. Петров, В. Контарев, М. Ешба, Хә. Ақәзба, С. Габелиа, Т. Амқар, В. Гамгия, О. Брендель, И. Цкадуа, В. Лакрба, Л. Бытәба ухәа азырәшә русумтәкәә.

1985 ш. май 17 рзы – иналукааша аңсуа саһытхышы Александр Чачба ицсыбаф Аңсныка ианааргаз, Аңсуа хьынцқарратә музеи аңхәа икоу

Анацәа ргәәләшәара ызуам

Наира Сабекиа

■ **Ааигәа И. Папаскьыр ихьз зху амилацтә библиотекафәи имәәшәсит аибашьрафә итәхәз Афьрхәцәә ранацәа ирыкыз агәәләшәаратә еицәлара.**

«Аиааира ахыцхьртәшә игылоу», абас ахьылтәит еицырдыруа ажуриалист Екатерина Бебиә еицәлқәаз ари агәәләшәаратә еицәлара. Уи рыкын ақыртәу-аңсуатә еибашьрафәи зтәицәә тахәз аһәс-артәшәшә. Урт рдырреи рыуафәи ирыбзоураны рыхьз лашәзә иаанрыжәит издыруаз зегь ргәәләшәарафә. Уажәи абра иаахгоит ахәтәмпхәйсра иасимволхәз анацәа хьзырхәагақәа рыхьзқәа: Шуулиа Михаил-ицхә Хьыбба (Гәәдә), Цицина Уанчка - ицхә Цициә-Тәрба (Мықә), иара убас Лера Шеружәва-Пешова.

Агәәләшәаратә еицәларахь аапхәра рыман анацәа иааигәәны издыруаз ртынхәцәә, рыхшара, рцәшәә.

Аицәларахь иааиз зегь бзиала шәәбәит хәа рахәо абиблиотека аиҳәы Борис Чолариа изгәицәит: «Хәра хтәицәә иаадырцшыз агәымшәәра, изааззә ранацәа рыхьз акамыршәра иага аамтә бжәларгы агәхәштра иахәмтәроуп, ацәәшә шәымацара шәәкәзам – урт зегь иахәтәуп, рәәпхәа хьырхәоит анацәа, афәр шәзы ифәырцшыган иқәзароуп».

Библиотека апериодикатә қәша аиҳәы Мадона Цьопуа илыбзоураны еиқәһан урт ирыкыз ацәыргәтәцә.

Екатерина Бебиә-пхә длыцәәжәәит атоурых тәәны акыпхь иалырбаз ахәтәмпхәйс Шуулиа Михаил-ицхә Хьыбба. Лара ашколафәи афизика амафәр дырзәпхә. Лыцкәын аиҳәбы дшыстәудентыз, амшын дашыт. Аибашьра ианалага илзынханы илымаз лыцкәын зәтәгы аибашьрафәи дтәхеит. Арцәә бзиә дыргәәларшәо икәгылит Маиа Амчбәи, аибашьшы Ахра Гәәланзиәи, Белла Чиригбәи.

абахәфә анышә ианамарда нахыс акартинатә галереиә ииаган Лакоба имәә 31 ахь, Аңсны асаһытхышәшә Реидгыла зыһоноу ахьбра ашқә. Аңсны Аңынцтәшәлатә еибашьраан агалереиә аркын. 1994 ш. уи хәзы ишықәгылеит, Амилацтә картинатә галереиә хәа ахьзгы еицәкын.

1997 ш. акәзар, Аңсны Рапхәтәи Ахада В. Г. Арзынба идцәла, агалереиә Пушкин имәә 8 ашқә аиагәра азызбан. Аха ахарцә ахьзымхәз акнытә арәмонттә усурақәа аанкылан. Агалереиә еиднакылоз афонд тәәхын Ацәыргәтәтә зал хәа ахьыкоу (Лакоба имәә) ашәбатәи аиҳәгылафәи.

Агалереиә аиҳәбацәәс йқан А. Аргәын, Л. Еныкь. 2001 ш. аахыс еиҳәыс дамоуп С. Сақаниә. Аха, ишдыру еипш, 2024 шықәса ианвар 24 рзы агалереиә амцә акиц, йқәлаз абылра иахькәны аусумтәкәә реиҳәразак амцә иалаблит. Ибжәәамны еиқәхәз 150 ркынзә И. Гь. Папаскьыр ихьз зху Аңснытәи Амилацтә библиотәка ашқә иаагоуп.

Аңсуа саһытхышәшә рьцхәразы иаарласны Аңсныка иааит Урыстәшәла Акультура аминистрра амузеикәәи адәныкәтәи аимадарақәәи рзы Адепартамент аиҳәы иахытәуә Н. Чечель хәдәс дызмәз агәып. Арестраторцәә еиқәхәз асаһыкәә ирыхәәпшит, итыртәәит, аицәшәкәыргыла иацәнакуа алырхит. Урт рахьтә икоуп атыңан ишықәдыргылаша, насгы Урыстәшәла игагәугы.

Уажәи Пушкин имәәфәи игылоу ахьбра аицәшәкәыргыларазы аусурақәа хацыркуп.

В. Баалоу

Астудентцәа Мадина Амчбәи Саида Хәразиәи апхәицә аиахәшәа лзы Ельза Хьыбба илқыз агәәләшәарәи, ан лпәзәтә Зурба Чиригба итәхәра атәи зныцшәу атоурыхы.

Ари атоурых гәытшәәага иацәыхарам арцәшәи фьрцшыга Цицина Цнариә-Тәрба лнысымәәгы. Дышкәыпшыз лыцшәәа длыцхәит, аибара рынмырцкәә пшьык ахшәра лаазәит, лыртәшәи лусқәәи еидбалауа. Арыцхәра еицәх иазыхынхәит ари ацәәцәра, машәырла дтәхеит лыртәшәи еиҳәы Гәрам зыхьыз, аибашьра ианалага егы иананхәз лыцкәын зәтә Беслангы ипсәдгылы ихы ақәицәит. Акызтәшәк угы зкәжо, лыцхәицә лдә ихылыцыз лмәтәцәәи лгәәрацә еиқәдырхәит. Аицәларахь иааиз атыңхәцәә дрылан лмәтә Илана Тәрба, лара даара длызгәдүни дылгәәлалыршәоит зыәба баа (бәк итамзоз, зыбзиабара ала дырцхәз ланду Цицина. Ахәтәмпхәйс – ан, арцәшәи илыкыны ргәәләшәарақәа рхәәит лара илыкыны астатиа зыыз, ләцәла Клара Думаи апоетеса Гәынды Сақаниәи.

Аицәларафә дыргәәләдыршәәит Қабардә-Балқариянтәи иааны иҳәцеибашьуаз, зыцтәсаара хәқәитра иахтәныцтәз Аңсны Афьрхәтә Зәур Пешов иан – Лера Шеружәва – Пешәва.

Екатерина Бебиә дзәәтәгылеит Лера Пешәва лтоурых, лара аибашьра анейлак ашәтәх Аңсныка нхәра дәәит, Аңсны анацәа рхейдкыла еснагә азәлымхәра лыртән. Аицәлара иалахьыз идырбан Афьрхәтә дзәазаз ан илыцку авидеоанцәмтә.

Агәәләшәаратә хәылқәзы хьрқәшо йқәртәит ажәәләгәла, здуңей зыпсаһыоу арцәшәә нагақәә зәәпсәтәыз арцәшәи хәа ахьз рыхтәразы ашәкәқәа ралатцәразы. Ицәбыргны, абицәра фә еицәзәазоз, зтәицәә хәзынақәа Аңсны дгылы иахтәныцтәз анацәа рыхьз хәштра ақәым. Урт мәәмсит башә. Рфьртшәи афәр бирәқәс еимырдалоит.

Агәыргын даҕсахеит

Алиса Гәажә-пҕа

Шәача имџапысуаз, Алена Белитова еиҕабыси еиҕааҕы-си дызмаз Урыстәылазегътәи аҕышзареи абаџхатәреи рконкурс «MISS Краса Руси 2024» алахәхара мариамызт, еиуеиҕышым ақалақкәеи атәылақкәеи ркнытә 70-џык атыҕаҕа ари аконкурс алахәхаразы рыҕеҕыршәеит, аха афинал ахь 16-џык роуп анеира зылшаз.

Урт рхыҕыҕазара аҕны дҕалеит, анаџс – ари аконкурс – «MISS Краса Руси 2024» аҕны аџбатәи атыҕы занашахаз, акрызтцазкуаз аҕамтә – агәыргын Аҕсныка иаазгаз аҕсуа модель Викториа Кәытцниа-пҕа.

Атыҕыҕаҕа пҕшзақәа маҕым. Ирхәоит: «Ипҕшзам атыҕыҕа дыкам»-хәа. Аха пҕшзашәла зегъ еиҕышым, досу рхатә чыдаратә ҕазыақәа рымоуп. Викториа Кәытцниа-пҕа лакәзар, атыҕыҕаҕа пҕшзақәа дызларылукаауа, дызлареиҕышым теитҕшла деибытоуп, лхы-лҕы аиҕартәашә, лҕылашә, лныкәашә, лоура-лытбаара ухәа даара деиналоуп.

Аишазы, Викториа ус баша ақалақкә аҕны дзаџсыз ауаҕы, дхыаҕышны дылмышәаҕышырц залшом. Имзакәан исхәоит, урт сышреиуоуп арт аҕәәхәақәа равторҕы.

Хатәла, Викториеи сареи усқан хәеибадыруамызт, инатцшыны иазгәастарц стәхәуп уи ҕаҕыа-ҕас иуҕымло лтеитҕш иначыданҕы леилахәашә аинаалара даара хырҕаашәстәз, усқан «аҕыама харақ змоу азә лоуп»-хәа сывҕы интысхәаит.

Аха хәнеибадыр ашытәхь, амодель даҕа ганк алаҕы дызсаатит. Уи зәабызшәа хаау, аилкаареи аҕсуатцас азара бзиеи змоу тыҕыауп. Ахыргареи ахыштырәи реиҕыш иҕоу аҕазыақәа зәәшам, аха зхы агәраҕареи зыкәаки ирыцәхәмтцау, анагзара иазыхиоу азә лоуп.

Викториа Кәытцниа-пҕа занатәла деконимиступ, лтцара хлыркшахәит Аҕснытәи ахәынтқарратә университет аҕны, аменецмент ахырхартәла. Аамтәказы, жәлар рашәәхәареи рыкәашареи зәаҕысатәыз Аҕснытәи ахәынтқарратә ансамбль аҕны ақәашареи атцареи еилалызон. Иахыаҕы дкәашоит ари ансамбль аҕны. Уи лажәақәа рыла, 7 шыкәса цуеит инеиҕанкыланы ақазараҕы дҕыкоиҕытәи, ақәашара, ахореография аџбатәи лзанаат ауп.

– Амодель – аҕсуа тыҕыа лзы даҕа хырхартоуп. Уахь бхыаҕышра шпәкалеи? – Викториа сызцаара атак ҕатцә иазгәалтеит, лхы-лҕы иштәмыз, уи ахырхарта лара лзы ишҕыҕыцыз, зынзаҕы дшазымхәицуаз. Аха...

«Аамтәказы, Ақәа ақалақкә Ахадараҕы, аҕари аспорти рускәа рзы Ахеилак аҕны, «аспорт азы специалист хадас» аус зуан. Убасқан хәибадырит зус иазҕазоу афотосахытәхы ҕазә Светлана Кирилловеи сареи. Уи сыҕәцаракны дсышыкпаҕышшуазаарын. Пҕытрак ашытәхь иаартны исалхәеит «бтеитҕш уарла-шәарлоуп, еснаҕы иуҕыло атыҕыҕаҕа пҕшзақәа рҕы иумбо чыдарак бнызбаалоит, бақәшахәтцар бфотосахыа тысхыр стәхәуп» – хәа. Азныказы, аиашазы исхәашаз атакҕы сәамшәеит, сыззыҕышзамыз ажәақәа ансаҕа, саҕыкаҕышхәеит, аха нас сақәшахәтцәеит. Уи ақәхәит, мышкы алаххын, усқан, амакиаж ада, есәнытәи исшәыстцоз амаҕәақәа рыла, ажәакала, «езыкәтцара чыдада имџаҕаагеит афотосессиа.

Уи инакәырццакны имџаҕаагеит «фешин-стиль» захызу аџбатәи афотосессиа. Уаҕа, авиажажист Фаина Ғарба амакиаж сзыкалтеит,

Аҕснытәи амодель лықәҕиарақәа

акасҕы сыххны афотосахыақәа авидеоқәа тылхит Светлана Кириллова.

«Рацәак мырцыкәа – «бфотосахыақәа Америка итыҕуа журнал ахь исыштыуеит бақәшахәтцар» – хәа салхәеит. Сарҕы мап сымхәазеит. Афотосахыақәа анылшты ашытәхь, џба-хпҕа саат аатцхәаны еиҕыш, журнал аусзуџцәа даара ишыргәаҕы ала атак аарыштыт. Хәарада, хатәла, сара сыззыҕышзамыз пҕстәазаратә хамтахеит, схы-сҕы итамкәан, насҕы – акымкәан, џбамкәан сфотосахыақәа америкатәи журнал ацәа аҕны анылара. Уи зегъ зыбзоуору, илахащыркхаз афотосахыаҕы ҕазә Светлана Кириллова лоуп» – лхәеит Викториа уи длызгәдуны.

Шыкәсык ауп итуа амодель, Ди-

на Ионова напхгара зылтә Жәларбжыратәи амаҕцура «Indi model group» ахь дныкәоиҕытәи. Аамтә кәаҕек иалаҕзаны уи иаалыҕышыз аихызарақәа уаҕы иҕеишәартә иҕоуп.

Викториа лажәақәа рыла, мчыбжык знык дныкәоит ари амодельтә ашкол ахь. Уаҕа амодель илыхәтоу, асцена иатәу ахымџаҕышәа зегъ, адефиле инаркны аҕсихология аҕны зегъ ддыртцоит, ирхысуеит.

Раҕыҕа аҕны, модельк лахасабала, Викториеи Аҕснытәи ләызцәеи злахәыз акастинг аҕны, даара агәыхыт-хытра шлымаз азгәәтә илхәеит, ахәаҕышцәаҕы адизаинерцәаҕы шанханы ишлхәаҕышшуаз уи аҕаҕылазашә уажәҕы лыбла ишыҕылоу.

«Раҕыҕатәи акастинг аҕны

адизаинер скасы схиит, сара схала скасы сыхра анысзымгәаҕы. Снапхәаҕы Диана Ионоваҕы раҕыҕаза аҕны сылбеит касыда, хцәыда. Ажәакала, адизаинерцәа рколлекция азыргаразы, адырбаразы иакәнагоу амодель дахылырҕышауаз ари акастинг кәҕиарала сахысит. Агәәхәара иснаҕаз хәаак амамызт, амода, ацәашәтцәамаҕәа азыргараҕы модельк лахасабала стыҕы сыҕышаазар ҕалап хәа агәәанагараҕы соуит» – лхәеит уи.

Аџбатәи акастинг ахысра еиҕа иуадашын хәа азгәалтеит амодель кәыпш хәиҕәәжәараан. Уи лажәақәа рыла, Sochi fashion Week – «Неделя моды» захызыз аконкурс аҕны, аҕыҕатәи амш азы акастинг иахысуан. Еҕырт амшкәа рзы, мышкы еиуеиҕышым 3-џык адизаинерцәа рколлекциякәа хпҕа рзыргара, дырбара еиҕааан. Адизаинерцәа идырхиаз ацәашәтцәамаҕәа дырбара раҕыҕатәи амш азы, Урыстәыла еицырдыруа адизаинер Ольга Иакубович лколлекция дырбара аркразы далылхуеит Аҕснытәи амодель. Иаҕдоу атцкы лышәтцаны, зызбахә хыҕы иҕәоу адизаинер лколлекция ала амода арбара, аркра – акыр атцнакуеит, кәҕиара дууп амодель лзы. Уи латәашәхеит Викториа. Адизаинерцәа рымаҕәа азыргара, дырбара ахыркәшара амш азы ақәзар, Викториа «иллюстрация» хәа изыштыоу, Аҕснытәи амодель чкәыни лареи асценаҕы реицкәҕыларала ихдыркәшоит.

Ажәакала, аамтә кәаҕек иалаҕзаны Викториа ақәҕиарақәеи аихызарақәеи маҕымкәан раарҕышра лылшеит. Уи нахыс, ларҕы хыҕы-хыҕы аҕыама лкуа, модельк лахасабала ари аус аҕы ҕазарыла лхы аарҕышра агәазыхәа лоуа далагеит.

Викториа иара убас, Италия ахтнықалақкә Милан имџапысуаз акастинг онлайн ала дахысит, аха ианаамтәз авиза ахылымозу иахыканы раҕыҕа уахь лцара залыршамхеит. Аха Ашыкәс Ғыц ашытәхь џаҕыҕа, Милан имџаҕысуаз, џазара харақыла еиҕаааз, Жәларбжыратәи аконкурс «Неделя моды» аҕны адизаинерцәа рколлекция дырбараҕы аеалархәара разкыс илоуп. Лнапхәаҕы Диана Ионовеи лареи уахь рцараан, хатәла, Викториа ацхыраара лыртеит Ғарыш Ғаҕба еиҕаабыс дызмоу Аҕари аспорти рускәа рзы Ахәынтқарратә еилакы, иара убас, Миланка лцара атәи захаз Викториа лашәа Анаир ишызцәа рақәзар, аматериалтә цыраара лзыкартеит. Аракаҕы Викториа кәҕиарала акастинг данахыс ашытәхь, хатәла далызхыз, Франциатәи, Италиатәи, Кореатәи, Дубаитәи ухәа адизаинерцәа хәмык рколлекциякәа длырбеит. Амода дырбара иазкыз аконкурсҕы хлыркәшеит абаџхатәра элаз Кореатәи адизаинер иаҕылтцаз аколлекция аҕнытә,

аҕаца цкы дырбарала.

Инатцшыны иазгәатәтәуп, Аҕснытәи амодель, амода маҕәа дырбараҕы, акрызтцазкуа иаҕдоу атыҕы, аартра ма аркра еснаҕ ишланаршәо, иара убас, лаҕысуара ишлыднатцәо еиҕыш, аҕсуа традициякәа инарыкәыршәаны лхы шаалырҕышуа, ишымџаҕыло. Викториа дызлахәыз атцхәтәантәи аконкурс «Краса Руси» аҕны илыдыргалаз, амшынмаҕәа ашәтцара мап ацәылкит.

«Хаҕысуа менталитет иакәымшәо ацәашәтцәамаҕәа ашәтцара шхәтәам, мыцхәы иаарту ашәтцара хмилиат рҕы ишыҕышәыроу, ишхәтцанамкуа адизаинерцәа ианрасхәа, еилкаарала исзынеит. Анаџс, сара сазыкхеит ари аноминацияҕы атцкы зышәтцаны ицәыртцыз» – лхәеит уи.

Шытә аҕышәа змоу, аихызарақәаҕы аазырҕышхәоу амодель Викториа Кәытцниа-пҕа деицырдыруеит Аҕсныеиҕыш уи антытцгы.

Ааигәа, Шәача имџаҕысуаз, 6-номинацияк рыла еиҕаааз аҕышзареи абаџхатәреи рконкурс «MISS Краса Руси 2024» аеалархәаразы хатәла, ааҕыҕара лылтеит уи аиҕаааа, аиҕабы Алена Белитова.

Абар уи шылгәалашәо: «Аҕсны ахыҕала ари аконкурс бхы алабырхәыи былшоит хәа ансалхәа даара сеиҕырҕыеит. Аконкурс аҕны иаҕытцаз, ахыргаразы изыкәныкәатәыз аноминациякәа сеиллыркааит. Сарҕы аамтә маҕны ишысмазҕы сеазыкәстеит.

Уахь сцаразы ацхыраареи адыҕылареи сызтәз маҕым. Зегъ раҕыҕазаҕы рызбахә схәар стәхәуп, итәбуп хәаҕы расхәоит аамтә пшаны, рускәа шәтцаны, хәыда-пшсада атцкәа сзыззахыз адизаинерцәа: Ғәлиза Аҕзы-ҕеи Мадина Чан-пҕхеи.

Ғәлиза Аҕзы-пҕхеи Аҕснытәи амилаҕтә музеи аҕны, ажәытә аҕсуа милаттә цкы шыкәз тцәаны, аҕсуа элементкәа, орнаменткәа иаҕахыз зегъ рыла еиытәхы, еиҕыбааны, аҕышшәы алхра инаркны даара ҕазара харақыла илзәхит, хамтасҕы исылтеит ақәҕыларә ашытәхь, лан илтҕынхаз, атцкы хазыртәауаз анапхатца атцданы.

Мадина Чан-пҕхеи лакәзар, «атцкы шпәабтәхәу, пшшәыс иалыбухеи?» – хәа дансацзаа, сааччан, сыхәмарны, каҕыргын Аҕсныка иаагартә – схәеит. Ускан пҕхыз избарҕы иахсдомызт, агәыргын шсанашәхәо. Уи ақәхәит, Мадина Чан-пҕхеи ахәылҕәзтәи атцкы пшза сзылзәхит».

Аконкурс аҕы иҕытцаз, абаџхатәра аарҕышразы аицлабра аноминацияҕы, Викториа илахәлхәаз ала, илызтеит аҕсуа кәашара налыгзарц, убри азы ари ақәашара лыцнарыгзарц рабжыалгеит ақәашаратә гәыҕы «Нартаа». Уи лажәақәа рыла, «Аҕсны ахыз тыбгозар хашпәабмыдгылои, ханыбтаху азы хәхиоуп, хәхынеиуа, хәннеиуа аамтә хәхәа» – рхәан лҕы ртынчны лускәа рахь дрыштыт.

Ажәакала, Викториа лтаацәа раҕыҕа инарҕыланы, ақәҕиарақәа лҕы азтәтцаз, лааигәа иказ зегы дрызгәдуны, итабуп хәаҕы рахәо дхәәажәоан.

Аха Викториа лықәҕиарақәа рыгара згоз, рҕыи иеиҕартә икалымтеит, урт рыҕәцаракреи рҕыбааи даҕсахеит. Ари аконкурс аҕны аџбатәи атыҕы иланашахаз, агәыргын дахыаҕышахаз иначыданҕы, иаҕытцаз 6-номинацияк ркныҕы 3-тыҕык лгеит: Ахәаҕышцәа ргәаҕыҕара; мисс интернет 2024; иреицбуоу ақәашаразы агәыҕы «Нартааи» Викториа Кәытцниаи.

Викториа леиҕызарақәа, лиааирақәа, лхы мацара ианылшьалом, илыдгылаз, ацхыраара лызтәз зегы еицырзеиҕышу аҕны илыҕыҕызоит. Аҕыҕаҕа уи лҕы иҕоуп ари аус аҕы лхы пҕылшәарц, аус адылуларц, иреиҕу аиааирақәеи аџазареи рахь анеиразы.

